

Nyt om Stellers' Havørn

Stellers' Havørn *Haliaeetus pelagicus* er den største og mest farvestrålende af samtlige verdens otte havørne. Hvem har ikke den højt på sin ønskeliste? Den lever på nogle af de for vestlige ornitologer mest utilgængelige steder, nemlig ved kyster og floder langs halvøen Kamchatka og Det Okhotske Hav, altså de østlige dele af Sovjetunionen. Disse egne er lukket land for udlændinge p.g.a. deres militærstrategiske betydning.

Ved den 18. internationale ornitologiske kongres i Moskva i 1982 fremkom nogle alarmerende oplysninger om artens status. Det fremgik heraf, at russerne var stærkt bekymret over disse ørnes fremtid, da de, ifølge det oplyste, ikke længere fik unger på vingerne.

Vi var sikkert mange, der blev forundret over denne meddelelse, men nu er der kommet mere detaljerede oplysninger, som tegner et mindre sort billede. Den russiske ornitolog E. G. Lobkov har studeret Stellers' Havørne lige siden 1970, og det er bl.a. lykkedes ham at få et rimeligt overblik over bestandens størrelse. Han har desuden fremskaffet vigtige tal for bestandens tæthed og dynamik, dødsårsager m.v. Bestanden anslås at ligge omkring 2.200 par. Sammenlignet med f.eks. den Grønlandske Havørn lyder det jo ikke så dårligt, men russerne holder fortsat arten på den røde liste, da dens ynglesucces er lav. Visse år kommer der kun flyvefærdige unger af 33% af æggene, andre år er procenten oppe på 55. De værste farer er klimaet, der byder på meget store nedbørsmængder, som bogstavelig talt tynger mange reder til jorden; endvidere prædation af bl.a. Zobel og Hermelin. Man regner med, at ungfugle udgør 25% af bestanden.

Lobkovs undersøgelser har dog klart vist, at bestanden på Kamchatka tidligere har været stærkt under vurderet. Således har han i Kronotsky Reservatet optalt 38-40 par på 9.640 km², og i betragtning af artens specielle habitatkrav (klipper og store træer, aldrig langt fra floder med laks) lyder det som en ganske god tæthed. Der er store lokale forskelle på tætheden; visse områder er langt tyndere besat.

Vor egen Havørn *Haliaeetus albicilla* yngler i samme område. Den store Stellers' Havørn dominerer, og ingen Havørn har lov til at yngle inden for en Stellers' territorium; omvendt kan den store art godt slå sig ned nær en rede af Havørn. Det skal blive spændende at høre mere om konkurrencen mellem de to ørnearter.

Hvis man kan læse russisk, er her referencen (med titel i dansk oversættelse): Lobkov, E. G. & I. A. Neufeldt 1986: Udbredelse og biologi hos Stellers' Havørn *Haliaeetus pelagicus pelagicus*. - Proc. Zool. Inst., Leningrad 150: 107-146. Artiklen er refereret på engelsk i den internationale rovfuglegruppes nyhedsblad nr 7 (WWGBP no. 7, December 1987).

Udbredelsesområdet for Stellers' Havørn hører til de tyndest befolkede og mest utilgængelige områder i verden. Der er ingen umiddelbar fare for habitatødelæggelse. En bestand på 2.200 par er ikke faretruende lav, hvis blot man kan holde menneskelig forstyrrelse på afstand. Og meget vigtigt: Russerne er klar over dens sårbarhed og passer på den.

Bent Pors Nielsen

Optælling af asiatiske vandfugle

International Waterfowl and Wetlands Research Bureau (IWRB) har mange års erfaring fra midvinteroptællinger af andefugle her i Europa. Nu overføres disse erfaringer til mere eksotiske forhold. Således stod IWRB bag, da der i januar 1987 for første gang nogensinde blev foretaget koordinerede optællinger af vandfugle i en række asiatiske lande. Seks lande var med fra starten: Pakistan, Indien, Nepal, Sri Lanka, Bangladesh og Burma. Fra og med 1988 er det planen også at inddrage Kina, Japan og Korea i projektet. Gennem årligt tilbagevendende optællinger håber IWRB at få et overblik over regionens vådområder og deres betydning for fuglene, samt et indtryk af be-

standsstørrelsen hos forskellige arter. Herved kan projektet få afgørende betydning for bevarelsen af vigtige vådområders rigdomme.

Man kan naturligvis ikke forlange mirakler fra starten. Projektet dækker enorme arealer - alene Indien har 50.000 km² vådområder - og det er lande med meget få fuglekiggere, der tilmed ofte må døje med kikkerter af elendig kvalitet og manglende fuglebøger. Især dækningen af Burma og Bangladesh lader - som forventet - meget tilbage at ønske. Samtidig er den ornitologiske viden om netop disse to lande ganske sparsom, men IWRB håber, at projektet med tiden vil stimulere interessen for optællinger.

Skestorke og skarver i Barathpur. Foto: Hans Meltofte

Gennem januar 1987 deltog flere hundrede, fortrinsvis lokale, fugleinteresserede i optællingerne. Rapporten over debut-året (J. van der Ven, Asian Waterfowl 1987, IWRB Slimbridge, 1987) fortæller, at henvend 2 mill. vandfugle blev optalt – i sig selv et opmuntrende resultat. Krikand, Spidsand, Atlingand, Taffeland og Blishøne var de dominerende arter, hver med over 100.000 individer.

Efter blot et enkelt års optællinger er det for tidligt at drage konklusioner. Dækningsgraden er stadig relativt lille, og i f.eks. Pakistan og Indien er vådområdernes kvalitet stærkt afhængig af monsunen, som sjældent falder ens to år i træk. Alligevel bør antallet af gæs give stof til eftertanke. Blot 1360 Grågæs og 3730 Indiske Gæs blev registreret. Alarmerende lave tal, især når man påtænker, at undersøgelsen faktisk dækker overvintringsområdet for hele verdensbestanden af Indiske Gæs!!!

Sammen med Morten Heegaard havde undertegnede den fornøjelse at deltage i projektets start. Vi brugte seks januar-dage i sydenden af Indiens største sø, Chilka Lake, i den østlige delstat Orissa. Og hvilke seks dage! 25.000 Skeænder, 7500 Knarænder, 14.000 Taffelænder, 4000 Pibeænder, 4000 Spidsænder og 2800 Cotton Teal (verdens mindste andefugl) taler for sig selv. Dertil kommer 65 Spot-billed Pelican, 275 Rustænder, 300 Rødhovede Ænder, 250 Sultanhøns og 150 Damklirer. Helt uforglemmelig var den sene eftermiddagstime, hvor vi lagde vores båd op på en lille sandbanke på behørig afstand af en større flok flamingoer (2200 Alm. og 310 Lille Flamingo). Solens

sidste blødgjorte stråler farvede snart fuglene dybt lysserøde, alt imens tusinder og atter tusinder af ænder hvirvlede til overnatning på vandet omkring os. I sandhed en fantastisk oplevelse.

Det var gennem det nyoprettede DAFIF (DOFs Arbejdsgruppe for International Fuglebeskyttelse), at vi fik tip om optællingerne og information om Chilka Lake. Kanaliseringen af sådanne oplysninger er netop en af DAFIFs hovedopgaver. I langt de fleste U-lande er ornitologien blot i sin vorden, og samtidig foregår naturafviklingen i mange af disse lande i et forrygende tempo: Rydning af regnskove, ørkendannelse, ødelæggelse af vådområder gennem forurening og overudnyttelse o.s.v. o.s.v. De mange danske ornitologer, der årligt søger mod fremmede himmelstrøg, besidder et stort og tildels uudnyttet potentiale. Ved en aktiv indsats kan de øge kendskabet til fuglelivet i truede områder, så vigtige naturværdier kan sikres for eftertiden. Inden det er for sent.

IWRBs midvinteroptællinger i Asien er blot et enkelt konkret eksempel på, hvordan danske ornitologer kan gøre en indsats for fuglene uden for den hjemlige andedam. Mulighederne er mange, hvadenten man deltager i et større projekt eller simpelt hen besøger en lokalitet, hvor ornitologer kun yderst sjældent eller aldrig sætter deres fødder. Hvis du er interesseret i på denne måde at gøre din kommende fjernrejse mere nyttig, kan du få oplysninger gennem DAFIF. Skriv til DAFIF, c/o DOF, Vesterbrogade 140, 1620 Kbh. V.

Anders Priemé

Ænder og gæs i Vadehavet

Den sydlige del af det danske Vadehav er en vigtig efterårsrastestedsplads for store flokke af svømmeænder og Knortegæs. I september-oktober står der op til 6000 Mørkbugede Knortegæs og 8000 Pibeænder på vade-fladerne ved Koldby Leje ved Jordsand Flak. Senere i oktober samler der sig op til 15.000 Pibeænder og 3500 Krikænder ved Rømoddæmningen.

I efterårene 1985 og 1986 undersøgte Vildtbiologisk Station andefuglenes økologi i Vadehavet, og resultaterne er nu publiceret.

Et af de centrale spørgsmål i undersøgelsen var: hvordan udnytter fuglene områdets føderessourcer, og kan der være en sammenhæng mellem fødens mængde i forskellige områder og fuglenes træk? Og: har jagten, som drives på vade-fladerne og på forlandene, en forstyrrende effekt, så fuglene ikke kan udnytte føden i områderne fuldt ud?

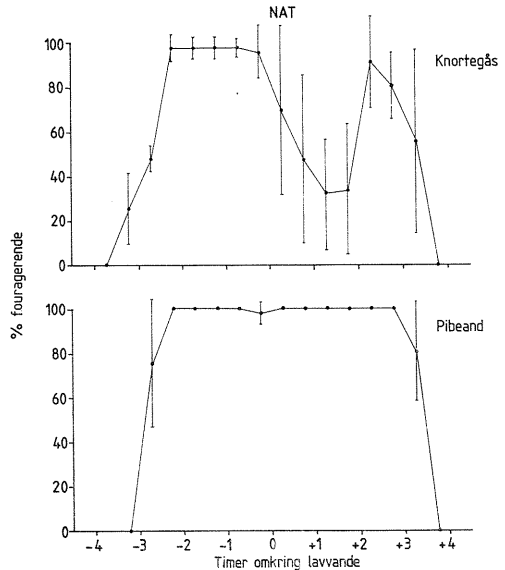
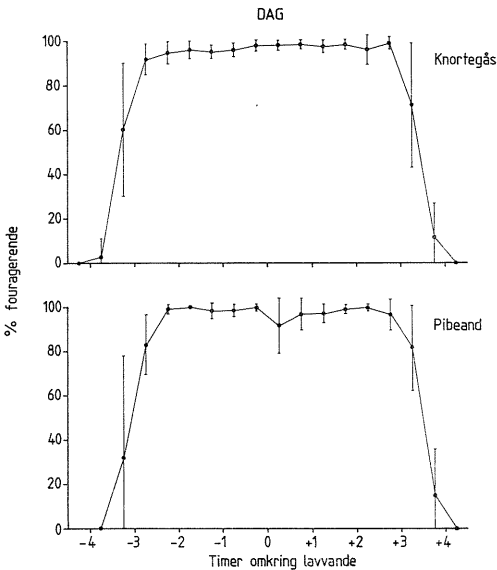
På vade-fladerne ved Koldby tager andefuglene ålegræs, der gror tæt. På grund af tidevandet kan de kun nå vegetationen fra 3 timer før til 3 timer efter lavvande. I den periode fouragerede fuglene uden ophold. Ved hjælp af en lysforstærkende natkikkert kunne vi også følge fuglenes færden om natten og kunne påvise, at både Knortegæs og Pibeænder søgte føde ved natligt lavvande (se figuren). På det 138 ha store ålegræsbed stod der i september ca 39 tons overjordisk biomasse (tørvægt). I løbet af efteråret faldt biomassen drastisk, så der i december kun stod 1 ton tilbage. Vi beregnede, at andefuglene havde taget mellem 26 og 35 tons, d.v.s. 66-91% af biomassen i september. Resten af ålegræsset forsvandt på anden vis.

Fødens tæthed påvirkede kraftigt andefuglenes effektivitet under fødesøgning, og der opstod fødekon-

kurrence mellem Knortegæs og Pibeænder. Knortegæssene klarede konkurrencen bedst, fordi de gik over til at tage rødder og jordstængler, da føden forsvandt; Pibeænderne tog kun blade, og de blev nødsaget til at trække tidligere bort end Knortegæssene.

Jagten på vade-fladerne forringede både ændernes og gæssenes muligheder for at søge føde. Den sydlige del af ålegræsbeddet ligger i Jordsand reservatet med jagtforbud, men den nordlige del er et populært jagtområde. På dage med jægere blev fuglene fortrængt til reservatdelen. Her blev ålegræsset nedgræsset i løbet af kort tid, og i oktober var der kun ålegræs tilbage i jagtzonen. På dage uden jægere fouragerede fuglene så dér, men på jagtdage blev de igen fortrængt til reservatet. Om natten fouragerede de udelukkende i jagtzonen. Sandsynligvis fordi de ikke kunne få dækket deres fødebehov, fortrak Pibeænderne helt fra området, og det samme gjorde de fleste Knortegæs. Da Pibeænderne forsvandt, ophørte jagten, og de resterende Knortegæs kunne gå uforstyrret i området resten af efteråret.

På Rømoddæmningens forland, der er reservat, tager ænderne af den store naturlige frøsmængde, som strandgåsefod og strandmælde sætter. I begyndelsen af oktober var der op til 1 ton frø pr ha. Ændernes kulation i området faldt sammen med frømodningen. De gik i tætte flokke på forlandet, især ved højvande og både dag og nat. Ved hjælp af nogle burforsøg kunne vi beregne, at ænderne fjernede hvad der var af frø på planterne. En del frø forsvandt dog også i forbindelse med oversvømmelser. I slutningen af oktober, da der ikke var frø tilbage på forlandet, forsvandt de fleste ænder. De resterende fugle lå derefter og dag-

Fourageringstider hos Knortegæs og Pibeænder på vade-flader er koncentreret omkring lavvande. For at få dækket deres fødebehov, må fuglene søge føde ved lavvande både om dagen og om natten. Til venstre er vist fourageringstiden om dagen, til højre om natten. Om natten holder Knortegæssene en pause midt på lavvandet.

rastede på vaden og fouragerede udelukkende om natten, enten i landet bag digerne eller på Ballum Forland. På grund af jagt kunne ænderne ikke fouragere frit på Ballum Forland om dagen, og på trods af stor frøsætning benyttede ænderne kun forlandet i mindre grad om natten.

Vi konkluderede, at antallet af andefugle i det sydlige Vadehav var reguleret af fødemængden, og at trækket mellem delområder og senere sydpå til vinterkvarterene var forårsaget af de svindende ressourcer.

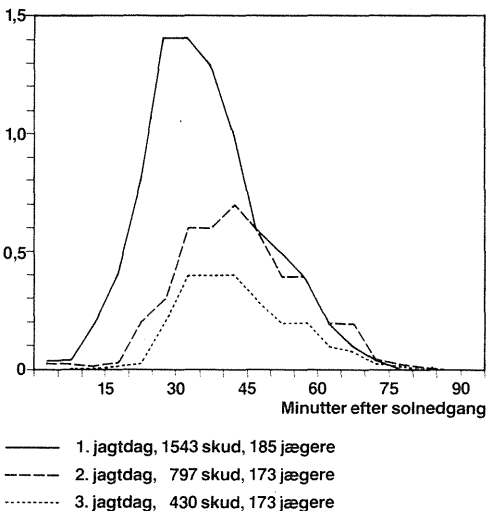
Jagten på Skallingen

– eller hvad skudtællinger kan bruges til

DOFs jagt- og fredningsudvalg startede for tre år siden et overvågningsprogram for kystfuglejagten i Danmark. Ved at tælle skud på en række udvalgte lokaliteter fem gange i løbet af hver jagtsæson kan udviklingen i jagtintensiteten følges, samtidig med at vi får en række andre vigtige informationer om jagtudøvelsen i vore vådområder. Anvendeligheden af resultaterne blev naturligvis mødt med skepsis fra jægerside, men vi har allerede indhøstet en række meget værdifulde resultater, som vil være til stor gavn i fuglebeskyttelsesarbejdet.

Et fornemt eksempel på hvad skudtællinger kan bruges til, er nu fremkommet i Skov- og Naturstyrelsens bog »Naturpejlinger«, som i populær form fortæller om 16 forskningsprojekter på styrelsens feltstationer og naturreservater (bogen anmeldes i næste

Skud pr. jæger

Fordelingen af 2770 skud på 1., 2. og 3. jagtdag på Skallingen i 1984 vist i 5-minutters intervaller efter solnedgang. Registreringerne er foretaget på 39 jagtdage i 13 sammenhængende jagtperioder.

Både på vaderne og på Ballum Forland bevirkede jagten, at fuglene ikke kunne udnytte ressourcerne fuldt ud, men måtte trække bort tidligere end nødvendigt.

Madsen, J. 1988: Autumn feeding ecology of herbivorous wildfowl in the Danish Wadden Sea, and impact of food supplies and shooting on movements. – Danish Review of Game Biology 13(4), 32 pp.

Jesper Madsen

nummer af DOFT). Undersøgelsen er udført af Bent Jakobsen, som siden 1982 har været ansat som observatør for Fredningsstyrelsen – nu Skov- og Naturstyrelsen – på Skallingen nordligst i Vadehavet.

I forbindelse med Miljøministeriets overtagelse af Skallingen indførtes fra 1979 en ret speciel jagtordning i området. Blandt andet måtte der kun drives jagt morgen og aften og kun i tre ud af hver otte dage. Her ved håbede man, at fuglene kunne udnytte området uforstyrret i de resterende fem dage i hver periode. Bent Jakobsens undersøgelse viser, at dette langtfra blev tilfældet.

Færre ænder for hver jagtdag

De ænder, som opholder sig inde i vandhullerne på Skallingen i dagtimerne, bliver straks fordrevet, når jagten går ind. Jærgernes færdsel med strejfende hunde i området er nok til at holde dem væk. Ænderne opholder sig i stedet ude i Vadehavet øst for Skallingen, og flyver ind for at fouragere om natten på Skallingen. Det er disse fugles skumringstræk, jagten gælder.

Trækkende ænder må skydes indtil 1½ time efter solnedgang i september og oktober og indtil en time efter i november og december. Ved at tælle skuddene på jagtdagene kunne Bent Jakobsen påvise, at ænderne ikke alene trak senere og senere ind for hver jagtdag, men at antallet af indflyvende ænder tillige halveredes for hver af de tre jagtdage (se figuren). Da antallet af jægere var nogenlunde konstant fra dag til dag, kunne deres skud direkte bruges som udtryk både for tidspunktet for ændernes indflyvning og for deres antal.

At mange af ænderne holdt sig væk efter jagtdage kunne også påvises på anden måde. Ved at gå en fire kilometer lang linietaksering over engene 1½ time efter solnedgang og registrere de opflyvende ænder omkring sig på vingesus og stemmer, kunne observatøren få et mål for antallet af ænder, der fouragerede inde på engene. Nætterne efter fire jagtdage noteredes i gennemsnit 3,25 opflyvninger pr tur, medens der efter seks jagtfrie dage noteredes 21,2 opflyvninger pr gang.

I løbet af de fem jagtfrie dage begyndte ænderne altså atter at fouragere inde på Skallingen, hvorefter en ny jagtperiode drev dem væk igen, o.s.v.

For hver jagtdag på Skallingen halveres antallet af aftentrækkende ænder og fuglene trækker senere ind. Foto: John Frikke.

Dobbelt så mange skudte ænder efter reservatoprettelse

I forbindelse med fredningen af Vadehavet blev Hobo Dyb mellem Skallingen og Langli jagtfredet. Dette medførte, at antallet af rastende fugle i området i jagtsæsonen steg betydeligt. Rapporterne over skudte fugle på Skallingen viser nu, at dette resulterede i, at hver jæger nedlagde dobbelt så mange ænder pr jagtdag som før fredningen.

Dette bekræfter hvad DOF har sagt i mange år, nemlig at reservater øger jagtmulighederne i et område, idet fuglene så har fred til at være et sted og ikke bliver totalt fordrevet. Dette kan så komme de omkringboende jægere til gavn. Problemet på Skallingen er blot, at jagten finder sted midt i det område, fuglene skal finde deres føde i. Derfor konkluderer undersøgelsen, at jagt er uforenelig med områdets funktion som raste- og fourageringsplads for ænder og gæs.

Jagten er dog endnu ikke blevet lukket, men undersøgelsen resulterede i, at jagten blev forbudt i september, og at ottedagesordningen blev nedlagt, så der nu må drives jagt hver aften i resten af sæsonen, men ikke om morgenen.

Undersøgelsen er den første af sin art, men der er også fra Vildtbiologisk Stations side nu startet jagtundersøgelser, som skal være med til at give os et bedre beslutningsgrundlag. DOFs skudtællingsprogram vil give et vigtigt overordnet bidrag til denne viden. Derfor opfordres alle interesserede til at bakke op om dette projekt.

Hans Meltofte

Jakobsen, B. 1988: Skumringsjagten på Skallingen. - Naturpejlinger, side 162-166.

Blandt Rørdrummer og Kobbersnepper i det Naturvidenskabelige Reservat Vejlerne

Vejlerne i Thy opstod som et resultat af et mislykket landindvindingsprojekt.

Oprindeligt var vandområdet to forgreninger af Limfjorden. For at skaffe nye landbrugsområder blev de omkring 1870 afskåret med to dæmninger og vandet indenfor dæmningene pumpet ud. En del af området vedblev dog at være for vådt til at opdyrke. Her opgav man efterhånden landbruget, og i stedet opstod søer, enge og rørsumpe.

Området blev gennem årene, der fulgte, drevet kommercielt med jagt, fiskeri og rørskår. I 1960 indgik ejerne en frivillig ordning med staten, som resulterede i, at 60 km² af området fik status af naturvidenskabeligt reservat. Aftalen indebar visse begrænsninger både for jagtudøvelsen og rørhøsten indenfor dette Danmarks største naturvidenskabelige reservat.

Feltstationen

I et husmandssted ned til Selbjerg Vejle ligger feltstationen, som Fredningsstyrelsen oprettede i 1978. Herfra arbejder to observatører med at overvåge og undersøge fuglelivet ikke kun i selve reservatet, men også i de tilstødende randområder, i alt et areal på 120 km².

Hver femte dag året rundt gennemføres en totaloptælling af fugle i området. Tællingen foretages fra småveje omkring reservatet under en 120 km lang knallerttur. Som supplement til totaltællingen gennemføres tre modificerede linietakseringer, hver på 5-10 km vandreture gennem strandeng, ferskeng og rørskov.

Trods beliggenheden nær ved civilisationen kan stationslivet ind imellem være barsk. Feks. er det ofte en blandet fornøjelse en kold vinterdag at reparere knallert, når denne går i stå 30 km hjemmefra.

Vejlernes tredive paukende Rørdrummer udgør landets største bestand. Foto: Lone Eg Nissen

Det hører i øvrigt med til feltstationens historie, at flere observatører er faldet så godt til i området, at de er endt med at stifte hjem og familie på engen.

Stor bestand af vadefugle

Karakterarterne på engene, som udgør 10 km² af reservatet, er Stor Kobbersneppe (140 par), Rødben (350 par) og Vibe (670 par). Men også Almindelig Ryle (150 par) og Atlingand (25 par) yngler i Vejlerne med pæne tal.

I trækperioden udnyttes engområderne af mere end 10.000 svømmeænder og op til 26.000 hjejler. Fuglene giver føde til en og anden rovfugl, bl.a. Vandrefalk og Duehøg, som jævnligt residerer på Bygholm engen.

Hovedparten af engene afgræsses endnu af kreaturer, men græsningstryk ket kan ikke holde trit med rørskovens vækst.

Rørskovens stemmer

Derfor ekspanderer rørskoven og med denne flere sjældne og fåtallige rørskovsarter. I dag rummer Vejlerne de største sammenhængende rørskovsområder i Danmark med i alt ca 25 m² rørskov.

De fleste fugle i rørskoven ser man ikke meget til, men deres stemmer afslører deres tilstedeværelse. Tredive kaldende Plettede Rørvagtler og paukende Rørdrummer blander sig i det massive kor af skralende Vandrikser, hylende lappedykkere og pludrende sangere.

Sangerne optælles under linietakseringer i natte-timerne. Rørsangeren dominerer selvfølgelig, men også Sivsanger har i Vejlerne en stor bestand. Denne bestand undersøges nu nærmere ved ringmærkningsstudier i rørskoven.

De øvrige sangere i rørskoven udgøres af en halv snes Kærsangere og enkelte Savisangere (i 1986 dog 10), Græshoppesangere, Drosselrørsangere og Nattergale.

Efter fem års fravær har Skægmejsen trodset isvintrene og er atter dukket op. Ynglefund er endnu ikke gjort, men fugle ses af og til året rundt.

Rørskoven huser også landets største bestande af Grågås med 500 par og Sortterne med 60 par.

Vejlerne som rasteplass

Tidligere samlede meget store mængder Gråænder, Krikænder, Pibeænder, Taffelænder og Hvinænder for sammen med Grågæssene i sensommeren at fælde deres svingfjer i de åbne dele af rørsumpen. Men vandstandssænkning, tilmudring og tilgroning har formindsket arealet af fældningsbiotopen. I dag udnytter kun små mængder ænder og gæs derfor området som fældningsplads.

Rørsumpen anvendes også som overnatningsplads, især af svaler og stære. Men også vipstjerner, Tornirisk, Bjergirisk, Bomlærke og Blå Kærhøg samles her

til kollektiv overnatning, sidstnævnte i flokke på over 30 fugle.

De åbne vandflader i reservatet udnyttes forår og efterår af Hvinand og Toppet Skallesluger, som samles fra fourageringsområderne i Limfjorden til overnatning i Østerild Fjord, Glombak og Selbjerg Vejle.

I de sidste par år er også flere hundrede Skarver begyndt hver aften at komme ind fra Limfjorden for at overnatte på en mudderbanke i Selbjerg Vejle.

Beliggenheden af Vejlerne – mellem Skagerrak og Limfjorden – gør, at feltstationens observatører i fritiden kan kikke på havtræk. Og ind imellem drysser der også lidt havfugle ind over reservatet, f.eks. kunne noteres overflyvende Mallekuk midt under ynglefugletællingerne på engene, ligesom kjoever og sågar Sodfarvet Skråpe er set ved reservatet.

Vinteren i Thy er en stille tid. I hårde vintre er det eneste liv indenfor reservatet store flokke af Blåmejser i rørskovene.

Sneen giver gode muligheder for at registrere pattedyrene i området. Thy har landets tætteste bestand af Odder, og det hører derfor til en traditionel del af feltarbejdet at checke sluser og kanaler for ekskrementer og spor af Odder.

Grågæs med halsringe

Den nordvesteuropæiske bestand af Grågæs, som vores hjemlige fugle tilhører, har været i forrygende fremgang de sidste to årtier. I 1960'erne talte den omkring 20.000 fugle, idag omkring 130.000. I en lang række lande er der beretninger om øgede ynglebestande, og også herhjemme bliver der flere ynglepar. Ekspansionen i disse år finder især sted i Jylland. I løbet af de sidste 10 år er den rastende bestand i august-september fordoblet, så vi idag har mere end 30.000 fugle midt i september.

Det er imidlertid forbløffende lidt vi ved om træk-mønstret hos de skandinaviske Grågæs, hvorimod det i kraft af storstilet ringmærkning er velundersøgt for østtyske, østrigske og tjekkoslovakiske fugle. I 1984 begyndte en arbejdsgruppe under Nordisk Kollegium for Vildtforskning et grågåsprojekt med det formål at belyse træk- og bestandsforholdene hos Grågæssene i Skandinavien. Midlet har været halsringmærkning og efterfølgende aflæsninger. Siden 1984 er der hvert år fanget gæs i Sverige, i 1985 og 1986 i Finland, i 1986 og 1987 i Norge, og endelig i Danmark i 1987. Halsringene er blå med hvide inskriptioner (et bogstav og to tal). De kan aflæses på 200-400 meters afstand gennem et teleskop. Fordelen ved at bruge halsringe fremfor traditionelle metalringe er, at man kan opnå mange kontroller af det samme individ. I Danmark står Niels Otto Preuss, Zoologisk Museum, for fangst af gæssene og Jesper Madsen, Vildtbiologisk Station, for tællinger og koordinering af aflæsninger.

Paukende Rørdrummer eller spillende Kobbersnepper?

Efter flere års planlægning vil en vandstandshævning nu blive gennemført i de østlige veje. Ved at fastholde en minimumsvandstand igennem hele yngle- og fældningstiden, vil man forsøge at forbedre forholdene for vadefuglene og ænderne. Forsøget bliver nøje overvåget af feltstationen som led i Skov- og Naturstyrelsens nye overvågningsprogram.

Dette program medfører også en udvidelse af feltstationens aktiviteter til at omfatte overvågning af andre større naturlokaliteter i Thy, bl.a. Ove Sø og Agger Tange. Desuden er en biolog blevet tilknyttet feltstationen, og selve stationen er flyttet til en større ejendom.

Men der er fortsat mange uafklarede spørgsmål omkring feltstationen og områdets fremtid, f.eks. engområdernes tilgroning med rørskov. Hvad skal man foretrække, rørsumpe med paukende Rørdrummer eller enge med spillende Kobbersnepper?

*Finn Danielsen
Lars Bo Jacobsen
Jens Gert Noe Hansen*

I Danmark er der indtil videre fanget 38 Grågæs, 31 ved Stignæs på Vestsjælland og 7 i Vesløs Vejle i Thy. Efter mærkningen i juni 1987 og frem til årsskiftet har alene de 31 individer fra Stignæs resulteret i 198 aflæsninger, og har allerede givet os en fin information om gæssenes bevægelser i løbet af efteråret. Aflæsningerne skyldes især en ihærdig indsats fra personalet på Stignæs Fuglestation og fra Hans Erik Jørgensen. Ved siden af aflæsninger af de danskmærkede gæs, er der også aflæst mange svenske og norske fugle.

De første resultater tyder på, at gæssene på Vestsjælland er ret stedfaste i sensommeren. I løbet af juli og august bevægede Stignæs-fuglene sig hovedsageligt inden for området Stignæs – Borreby Mose – Basnæs Nor, med enkelte afstikkere til Tissø, Korsør Nor, og Maribosøerne. Vi mangler dog en mere intensiv aflæsningsindsats på Fyn, og det håber vi at rette op på i 1988. I slutningen af oktober blev den første Stignæs-fugl aflæst i Holland, og i november blev den første set i Coto de Donana i Sydspanien.

I 1988 vil vi forsøge at fange Grågæs på en lokalitet på Vestsjælland og på Fyn. Vi har brug for så mange aflæsninger som muligt, så alle, der tager ud for at se på Grågæs i sommeren og efteråret, bedes se efter mærkede Grågæs. Aflæsninger bedes indrapporteret til

*Jesper Madsen,
Vildtbiologisk Station,
Kalø, 8410 Rønne*

Bestandsudviklingen for ynglefuglene i Roskilde Fjord 1978 - 1987

Ynglefuglene på holme og øer i Roskilde Fjord er blevet optalt systematisk i perioden 1978-1987. De første resultater blev publiceret som en statusrapport (E. Hansen, P. Andersen-Harild & P. Mølgaard, Holmene i Roskilde Fjord, Fredningsstyrelsen 1984), som også beskriver undersøgelsesområdet, optællingsmetoder, usikkerhed m.v. De følgende års resultater indgår i årsrapporterne (Naturovervågning ved hjælp af fugletællinger, Hovedstadsrådet, 1982-1987). Se også P. Andersen-Harild, Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 79: 158-159, 1985.

Figuren viser bestandsudviklingen for de arter, hvor optællingerne anses for sikre. For de arter, som har en signifikant fremgang ($p < 0.05$), er der indlagt en regressionslinje sammen med kurven. Ni arter viser signifikant fremgang (Knopsvane *Cygnus olor*, Strandskade *Haematopus ostralegus*, Klyde *Recurvirostra avosetta*, Rødben *Tringa totanus*, Sølvmåge *Larus argentatus*, Stormmåge *Larus canus*, Hættemåge *Larus ridibundus*, Fjordterne *Sterna hirundo*, Havterne *Sterna paradisaea*), mens de øvrige arter enten ikke er optalt sikkert (Krikand *Anas crecca*, Atlingand *Anas querquedula*, Gråand *Anas platyrhynchos*, Spidsand *Anas acuta*, Skeand *Anas clypeata*, Gravand *Tadorna tadorna* og Toppet Skallesluger *Mergus serrator*), har meget små bestande (Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena*, Ederfugl *Somateria mollissima*, Grønbenet Rørhøne *Gallinula chloropus*, Dobbeltbekassin *Gallinago gallinago* og Svartbag *Larus marinus*) eller fluktuerer for meget til at udvise en signifikant bestandsændring (Toppet Lappedykker *Podiceps cristatus*, Troldand *Aythya fuligula*, Grågås *Anser anser*, Blishøne *Fulica atra*, Vibe *Vanellus vanellus*, Stor Præstekrave *Charadrius hiaticula*, og Dværgerterne *Sterna albifrons*).

Splitternen *Sterna sandvicensis* er den eneste art, som er hørt op med at yngle i fjorden i undersøgelsesperioden, mens elleve arter (Gråstrubet Lappedykker, Toppet Lappedykker, Krikand, Atlingand, Spidsand, Skeand, Troldand, Ederfugl, Grønbenet Rørhøne, Blishøne og Dobbeltbekassin) er kommet til som nye ynglefugle. Troldanden vides dog at have ynglet sporadisk tidligere.

Som det fremgår af ovenstående, er der i alt væsentligt tale om en markant bestandsfremgang for fjordens ynglefugle. Der er ikke foretaget specialundersøgelser til belysning af årsagerne hertil, men der kan dog nævnes en række faktorer, som har medvirket til fremgangen:

Øget fødeudbud forårsaget af stigende primærproduktion på lave vanddybder på grund af udledning af næringsstoffer fra rensningsanlæg og landbrug.

Fredning med landgangsforbud i yngletiden.

Mere restriktive regler for indsamling af mågeæg ved sidste jagtlovsrevision.

Ophør af jagt på visse vadefugle.

Udskydelse af jagten på svømmeænder og vadefugle til 1. september.

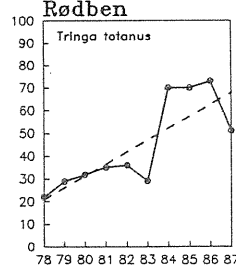
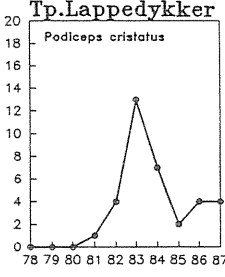
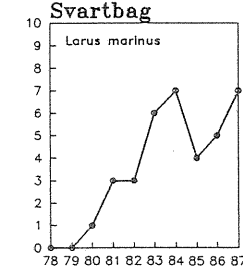
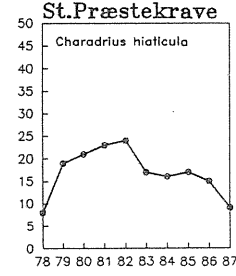
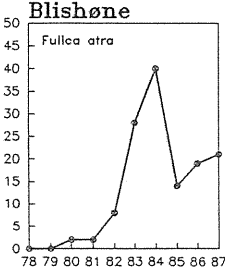
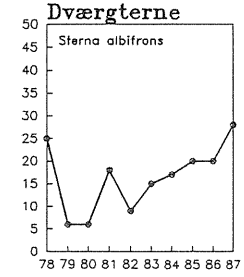
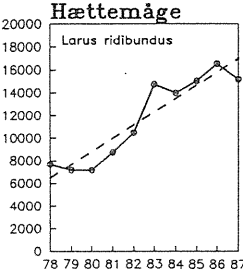
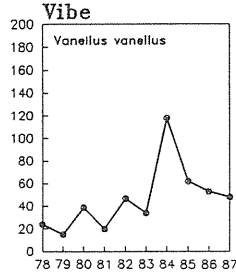
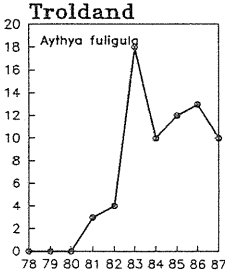
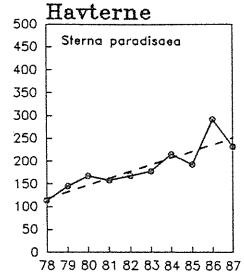
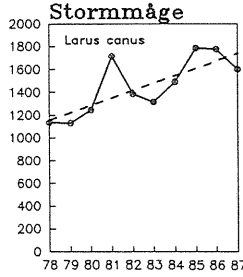
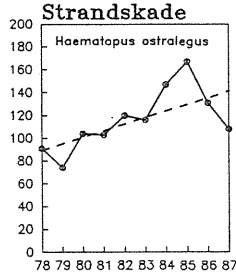
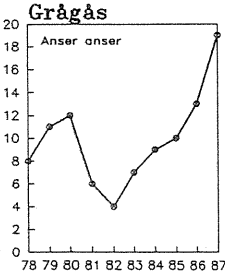
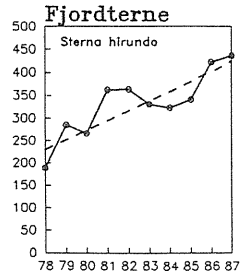
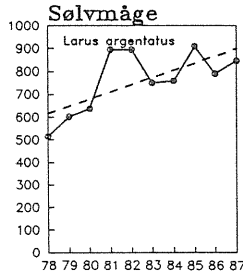
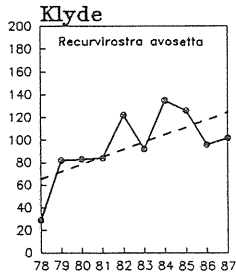
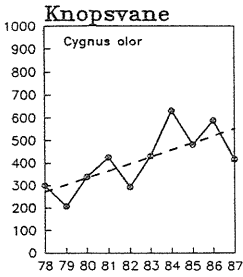
Etablering af en lavvandet sø på Eskilsø.

Etablering af pelsdyrfarme i området, hvilket giver føde til Hættemågerne.

Undersøgelsen angiver ingen faktorer med langsiget negativ virkning på ynglebestandene, men en fortsat forøgelse af belastningen med næringsstoffer kan frygtes at føre til ødelæggelse af bundvegetationen, som det er set i flere fjorde, f.eks. Ringkøbing Fjord. Visse

Ynglefuglebestandene i Roskilde Fjord viser markante fremgange for en lang række arter – herunder Knopsvane. Foto: Erik Thomsen

Prædation (Lækat *Mustela erminea*, Ræv *Vulpes vulpes* og Rotte *Rattus norvegicus*) og dårligt vejr i yngletiden har kun i ringe grad påvirket ynglebestandene, men har ofte haft stor betydning for ynglesuccesen. Efter et år med forringet ynglesucces af slige årsager er det ofte forekommet, at den pågældende ynglelokalitet ikke er blevet benyttet det eller de følgende år, men i sådanne tilfælde er nedgangen på en lokalitet normalt blevet opvejet af fremgang på en nærliggende lokalitet, hvilket tolkes som samlede koloniflytninger. Efter nogle års fravær er den forladte lokalitet normalt blevet besat igen.

faktorer med negativ påvirkning af enkelte arter på kort sigt kan derimod påvises:
 Isvintre (standfugle med fødesøgning i vand).
 Tørke i Grågåsens vinterkvarter i Spanien.

Pelle Andersen-Harild, Erik Hansen